

Röster i Östergötland

En studiehandedning
av Göran Hassler

Inledning

Mer än hundra författare är med i antologin *Röster i Östergötland*. Den börjar med Rökstenen och går fram till författare som är aktiva i dag. Mer än tusen år speglas i denna kavalkad över livet i Östergötland. Det är en kör av mycket skilda röster som hörs. Särskilt spännande tycker jag att det är att författarna är ordnade i bokstavsordning. Det gör att det kan bli

överraskande hopp på flera hundra år när du vänder blad. Det skall också påpekas att urvalet är mycket personligt.

Målsättningen är naturligtvis att du skall få nya infallsvinklar och kunskaper om östgöten och hans landskap. Framför allt är boken tänkt som en språngbräda till fortsatt läsning och avsnitten i boken är bara smakprov och lockbeten för vidare strövtåg i den östgötska litteraturen. Ett bra tips är att ta med boken till biblioteket som en guide till nya bekanskap bland hyllorna. Någon särskild litteraturlista har inte upprättats eftersom det finns rikligt med lästips i samband med respektive avsnitt i boken.

I studiecirkeln är det viktigaste att med utgångspunkt i bokens texter dela med sig av kunskaper och erfarenheter så att det samlade vetandet i gruppen blir varje deltagares egendom. Jag skulle föreställa mig att det mest givande är att utforma varje sammankomst som ett berättarkafé där en text eller en bok utgör utgångspunkten och där sedan varje deltagare bidrar med att berätta om sina egna minnen, upplevelser och erfarenheter. Äldre och yngre kan här mötas genom de olika perspektiv de självklart har på t ex skola, arbetsliv, vanor och traditioner. Det är viktigt att påpeka att det inte krävs förberedda eller särskilt märkvärdigt utformade inlägg utan det kan vara allt från en utförlig berättelse om t ex hur man tvättade förr vid sjöstranden till små korta inlägg om aktuella konflikter i tvättstugan.

Studiehandledningens uppläggning

Studiehandledningen utgår från tio teman med hänvisningar till olika avsnitt i boken. Här finns också ett antal diskussionspunkter att välja bland. Det är viktigt att understryka att detta endast är tips och uppslag och att det givetvis står gruppen fritt att diskutera helt andra saker. Det kan också visa sig att ett enda tema är så intressant att det räcker för flera sammankomster eller för en hel termin, t ex Östergötlands historia, Så levde man i gamla tider, Arbete och arbetsliv förr och nu eller Platser och miljöer.

Första sammankomsten

Starten på cirkeln är viktig. Försök att redan från början skapa en förtrolig stämning bl a genom att be var och en berätta lite om sig själv: varför man valde just den här cirkeln, förväntningar inför sammankomsterna, om sin egen bakgrund, t ex från vilken trakt man kommer, kunskaper om Östergötland, vad man läst och för övrigt känner till om ämnet.

Redan under första sammankomsten bör fortsättningen planeras. Efter det att det bestämts vilka teman man skall ta upp, bör man planera vilka eventuella böcker man vill använda för fördjupning. Det kan ske t ex så att var och en får i uppdrag att skaffa fram en viss bok från biblioteket och kanske också att läsa och berätta om den. Det är bra att ta till flera reservtitlar eftersom det kan vara problem med att få fram just den bok man bestämt.

Redan i början bör man också diskutera om man vill ha en gäst till cirkeln. Det kan vara en författare eller en annan kulturpersonlighet som kan berätta om något som har med ämnet att göra. En del av arbetet kan också vara att planera utflykter till platser som är särskilt intressanta eller att företa strövtåg t ex i någon av städerna med boken som ciceron.

Att tänka på när ni arbetar med handledningen

Det är praktiskt att läsa igenom diskussionspunkterna i studiehandledningen. Om man gör det så vet man bättre vad man skall tänka på när man läser avsnitten i boken. Använd pennan för under- och förstrykningar, så hittar du snabbare i texten och dessutom tjänar de som nyckelord och minneshjälp. Det är möjligt att du måste läsa en text flera gånger för att få ut så mycket som möjligt ur den. Ändå visar det sig säkert att diskussionen tillför mycket. Dikterna bör läsas högt i gruppen.

En viktig komponent i studierna är den intressanta och välgjorda radioserie, Östgötska röster, som Sten Swartling på UR Östergötland har gjort. Den bör man låna i sin helhet från AV-centralen eller rekvirera från UR Östergötland. Mycket intressant och användbar särskilt i den sista sammankomsten om dialekter är Gull Rollings serie om östgötska dialekter. Den kan rekvireras från samma ställen.

Trevlig läsning och spännande diskussioner!

Göran Hassler

1. I forna dar

Ur *Östgötalagen* s 10
Balladen om Per Tyrssons döttrar i Vänge s 16
Rökstenen s 21
Axelson, *Gammal bygd* s 36
Brävalla slag s 44
Julén, *Rök* s 126
Rääf, *Urkon i N Vi socken* s 203
Wernström, *De frigivna* s 237

1. Läs avsnitten om Rökstenen s 22 och s 126

Det är två suggestiva texter som har sin utstrålning mycket genom att de är gåtfulla och svårtydbara. Juléns text är mera konkret genom att den sätter in Rökstenen i sitt sammanhang med bygden och dess människor. Men vad är det som berättas egentligen? Försök att rekonstruera vad som hänt!

2. Läs balladen om Per Tyrssons döttrar (s 16)

och försök att få tag i Ingmar Bergmans film Jungfrukällan på bibliotek eller videouthyrning.

Lyssna också på UR Östergötlands program om balladen i radioserien Östgötska röster) Diskutera vad det är som gör att en medeltida händelse lever kvar efter många hundra år och lockar en modern filmskapare att göra ett världsberömt verk. Är det visformen (finns andra exempel?), är det händelserna i sig eller är det dramatiken i berättelsen som gör att denna enkla och egentligen avskrämda händelse intresserar människor i vår moderna tid? Händer sådant nu?

3. Läs om Urkon i Norra Vi s 203.

Se efter om biblioteket har något verk av Rääf.

Sägner om Urkon berättar om hur sjön Sommen fick sitt märkliga utseende. Känner du till andra sägner som på liknande sätt förklarar något om människor, djur eller naturfenomen?

4. Läs Ur Östgötalagen och De frigivna på sid 10 resp 237

I forna tider var det stora skillnader i livsvillkoren mellan en lekare eller en slav och fria välborna bönder. Hur ser du på samma sorts skillnader mellan t ex direktörer med ofattbart stora fallskärmar och vanliga jobbare?

2. Kommer du ihåg hur det var?

Blanche, *Pylax eller den döende hunden* s 58
Bothvidi, *Om dryckenskap* s 63
Brask, *Matsedlar ur en gammal hushållsbok* s 68
Carlson, *Anteckningar om Ulrika socken* s 72
Danielsson, *Nu kläder sig tanken* s 85
Flisberg-Andersson, *Di gamle sakera* s 88
Fogelqvist, *Om en cykeltur runt Roxen* s 92
Håkanson, *September, Vid brunnen* s 115
Jordan, *Bykåka* s 122
Nordström, *Ur Lort-Sverige* s 180
Wallenstein-Jæger, *Barndomsminnen* s 234
Zetterholm, *Predikare-Lena* s 243

1. Läs Om dryckenskap s 63 och Anteckningar om Ulrika socken s 72 samt om Brasks hushållsbok s 68

Vi lever ju på norra halvklotet i det s k brännvinsbältet och det verkar som om det i alla tider varit problem med supande. Biskop Bothvidi är ett vittne från 1600-talet och Carlson i Ulrika ett från 1880-talet. I vår tid har vi haft Brattssystem och mellanöselände. Hur ska man komma till rätta med detta som det verkar eviga problem? Hur ser du på hembränning, smuggling och taxfree-sprit? Skall man återinföra motboken? Kommer du ihåg något om hur det var? Hur ser du på hembränning? Har du minnen av motbokstiden? Att äta för mycket kan också vara en last. Jämför biskop Brasks matvanor med dina egna.

2. Läs dikterna Nu kläder sig tanken, s 85, Di gamle sakera, s 88, Vid brunnen, s 115 och Barndomsminnen, s 234. Bläddra i Nordströms bok Lort-Sverige

Att sitta på utedasset, att hinka upp vatten ur brunnen eller lägga en pinne i järnspisen – det är inte så länge sedan det var vardag för alla. Man frågar sig hur man klarade allt – eller för man illa? Var allt sämre förr eller var det kanske ibland bättre? Rut Wallenstein-Jägers böcker ger spännande inblickar i livet förr (se sid 236). Låna också gärna Lubbe Nordströms bok Lort-Sverige och tänk på att det han skildrar är bara någon mansålder borta!

3. Läs Pylax eller den döende hunden, s 58, och Om en cykeltur runt Roxen, s 92.

Det finns de som påstår att det inte var bilen utan cykeln som bröt isoleringen ute i bygderna. Den gav möjlighet att åka in till närmaste stad för att sälja varor på torget, den gjorde det möjligt att ge sig ut på långväga friarfärder och de första semestrarna företogs på cykel. Under kriget bidrog bilstoppet till att öka folkhälsan. Kanske ökat cyklande skulle bidra till lösandet av trafikproblemen i våra städer och förbättra miljön? Även om Kolmården hade sina faror kanske hästen kan göra come back?

3. Arbete och arbetsliv

Barthel, Ur *Harstena* s 40

Carlson, *Anteckningar om Ulrika socken* s 72

Danielsson, *De händer som grävde på Göta kanal* s 81

Hede, *Aprillesnö* s 106

Hultin, *En gammal knekts minnen* s 113

Håkanson, *September, Vid Brunnen* s 115

Jordan, *Bykåka* s 122

Moberg, Ur *Berättelser ur min levnad* s 172

Wallenstein-Jæger, *Barndomsminnen* s 234

1.Läs Bykåka, s 122 och Barndomsminnen s 234

Trots alla brister i jämställdhet så har utvecklingen framför allt gynnat kvinnan på många sätt. Många minns ännu slitet med tvätt i iskalla skölvatten och dubbelarbete med barn, hushåll, lagård och dessutom ute på åkern. Men fanns stressen? Och många retar vansinne på jämlikhetsivrare genom att tala med saknad om förnöjsamheten förr. Läser man Helfrid Jordans hela skildring av byken, så var det också fest i allt hårt arbete. Hur var det egentligen? **I Barndomsminnen, s 234,**

berättar Agnes Karlsson om livet som statarbarn, en uppväxt som många nu levande östgötar har upplevt. I boken Torparnit och statarslit tar Rut Wallenstein-Jæger upp arbetsförhållandena på landsbygden förr i tiden, något som många har varit med om själva eller hört föräldrar eller mor- eller farföräldrar berätta om. EWK, s 189, var statare utanför Söderköping innan han blev vår mest berömde tecknare, känd i hela världen. Ivar Lo-Johansson har också beskrivit statsystemet från en närbelägen landsända. Vad var det tror du som gjorde att statarna hade det så hemskt när alla slet och levde på ungefär samma sätt antingen man var statare, torpare eller småbrukare?

2. Läs *En gammal knekts minnen* s 113, *De ridande* s 162 och *Ur Berättelser ur min levnad* s 172

Inte unikt men lite ovanligt i det gamla bondesverige var det att ha yrken som militär, journalist, polis eller rent av luffare. De här texterna kan vara utgångspunkter för minnen om det militära eller om tidningar förr och nu men också om rättskipningen och dess offer, som inte bara var kriminella, luffare och andra utanförstående utan kanske också de meniga poliserna.

3. Läs om *Harstena* s 40

Barthels bok om Harstena är en häpnadsväckande påminnelse om hur naturen, framför allt i Östersjön, har förändrats på några decennier. Det är nästan en sensation numera att se en säl på ostkusten. Skall Bråviksströmmingen bli en lika sällsynt raritet efter år av dammsugande industrifiske nära våra kuster? Kommer torsken tillbaka igen? Kan vi göra något för att återställa balansen i naturen?

4. Östgötar och östgötskor

Berger, *Korset på Idas grav* s 50

Den heliga Birgitta s 54

Danielson, *Ung vår* m fl s 79

Danielsson, *Mannen med väderkvarnsvingarna* s 83

Hassler, *Knöppel-Calle* s 102

Heidenstam, *Hertig Magnus' grav i Vadstena* s 107

Larsson, *Motorcykeln* s 137

Mannerheim, *Ur Oändlighetens tecken* s 159

Martinson, *Ur Kyrkbröllop* s 167

Wallenstein-Jæger, *Barndomsminnen 2* s 34

Wetterbergh, *Salig greven* s 241

Zetterholm, *Predikare-Lena* s 243

Österling, *Älskade Verner* s 248

1.

Det finns många gripande och intressanta kvinnoöden i Östergötland. Den heliga Birgittas öden är väl värda att studera och diskutera liksom schlagerförfattaren Charlotte Bergers livsvillkor.

Maskrosbarn har det alltid funnits men också många barn som gått under av svält, umbäranden och ofattbart hemska förhållanden. Läs Moas bok *Kyrkbröllop* så får du hela historien och jämför den med Anna Karlsson och andra i Wallenstein-Jægers böcker. Hur kunde de överleva? Hur har maskrosbarnen och deras mindre lyckliga syskon det i dag?

Religionen hade ett starkt grepp om människor förr i tiden. Biskopen Bothvidi (s 63) var en drastisk och handlingskraftig herre, liksom hans senare kollegor i Zetterholms bok om *Predikare-Lena*. Läs avsnittet och helst hela boken och diskutera prästernas och kyrkans roll förr och nu när kyrkan skiljs från staten.

2. Läs om *Knöppel-Calle* s 102 och om *Salig greven* s 241.

Knöppel-Calle och Salig greven är två egenartade östgötska profiler liksom luffaren Hermansson (s 166) och Bolles kollega (s 162). Många fler hittar du i Ove Hasslers östgötaböcker (se sid 102 och 103). Fanns det fler original förr? Varför? Känner du till några nu för tiden? Minns du några från förr? Vad drev luffarna ut på vandring trots umbäranden och skam? Finns det motsvarigheter till luffarna nu?

3. Läs om Heidenstam i Karin Österlings bok s 248

Heidenstam är en av många stora personligheter som levat i vårt landskap. I Karin Österlings ytterst läsvärda bok *Älskade Verner* får vi en ingående skildring av skalden och hans liv och miljö på Naddö. Vad tror du var speciellt för detta exklusiva hushåll och hur skilde det sig från ett storbondehem eller annan överklassmiljö i Östergötland. Kan en stor författare leva så idag? Det var strängare seder förr - hur visas det i boken? Är det något som man bedömer strängare nu för tiden?

5. Hembygd och hembygdskänsla

Den första Östgötasången s 12

Antti, *Det är ändå här solen går upp* s 29

Atterbom, *Ur Minnesrunor* s 33

Bohman, *Wettern* s 61

Granlund, *Östergyllen* s 100

Lagerlöf, *Vadmalsvåden* s 133

Lundgren, *Se Östergötland* s 152

Mörner, *Sång till Östergötland* s 175

Ossiannilsson, *Sveriges Flagga* s 188

Svenstedt, *Bandet från berget* s 217

1. Läs östgötasångerna på s 12, 100, 152, 175.

De fyra östgötasångerna är sinsemellan ganska olika. Vilken tycker du bäst om? De speglar olika tider och inställningar till hembygd och nation – välj ut några drag i var och en som kan vara tidstypiska.

2. Läs de övriga texterna i avsnittet

I många av texterna här finns en ”vi är bäst”-anda. Mot dem står Gerda Antti och K-G Lundgren som ger ett lite mer avslappat perspektiv på detta med hembygd och nation. Tycker du att hembygdskänslan och svenskheten är sådant som är viktigt att bevara och inympa på det växande släktet? Är det fullt att tycka om sitt eget? Detta med svenskheten, är det en ensak för skinnskallar och nazister? Vad är en sund nationalism?

3. Läs Svenstedts berättelse om festen på Omberg s 217

Svenstedt skildrar en hembygdsfest någon gång på 30-talet. Hur skulle du vilja arrangera en sådan i dag?

6. Platser och miljöer

Boye, *Linköpings domkyrka* s 65

Dahlberg, *Göta kanal* s 75

Danielsson, *De händer som grävde på Göta kanal* s 81

Edfelt, *Stora Röknen* s 87

Fries, *Ur Hem till jorden* s 94

Königsmarck, *Våra förlustelser vid Medewij* s 130

Ljungquist, *Ur Källan* s 145

Sparre, *Ur Var det idyll* s 210

Törneros, *Ur Sommar-Odyssé* s 221

Särskilda platser:

Skänninge:

Magnus, *Om tärnornas silfversmycken* s 156

Vadstena:

Bergman, *Vadstena* s 53

Den heliga Birgitta s 54

Cars, *I klostret* s 74

Moberg, *Ur Berättelser ur min levnad* s 172

Nystedt, *Vadstenasvit* s 185

Linköping:

Boye, *Linköpings domkyrka* s 65

Brask, *Matsedlar ur en gammal hushållsbok* s 68

Norrköping:

Lundell, *Jag går på promenaden* s 147

Nerman, *På J O Wallins stigar* s 178

Peterson, *Ur Elise ensam* s 199

Zetterström, *Äventyret* s 246

Söderköping:

Lundgren, *Sudercopia – den gamla idyllen* s 149

Kolmården:

Almqvist, *Ur Drottningens juvelsmycke* s 23

Blanche, *Pylax eller den döende hunden* s 58

Linde, *På rygg i Kolmården* s 142

Nerman, *Kolmården* s 177

Tåkern:

Berg, *Tåkern* s 46

Bergengren, *Ansiktet* s 48

Henrikson, *En hydda i Tåkern* s 110

Malm, *Marsvår vid Tåkern* s 158

Omberg:

Nessberg, *Omberg* s 179

Svenstedt, *Bandet från berget* s 217

I detta avsnitt är det svårt att finna teman som är gemensamma för flera texter. I stället rekommenderas att välja ut en eller ett par orter eller miljöer för specialstudium. Exempel på sådana är Kolmården, Tåkern, Omberg eller någon av våra städer. För ytterligare litteratur – leta i biblioteket under beteckningen Geografi – Östergötland. Se även i boken efter tips om litteratur i anslutning till varje avsnitt.

7. Ögonblick

Banér, *Linköpings blodbad* s 38

Heidenstam, *Himladrottningens bild i Heda* s 109

Jerring, *Ångfartyget Per Brabes undergång* (jmf Palm s 190) s 116

Kernell, *Utfärd i grön gobeläng* s 128
Martinson, *De ridande* s 162
Palm, *Per Brahes undergång* s 190
Svenstedt, *Bandet från berget* s 217

Även här rekommenderas att välja ut enskilda texter för närmare studium och diskussion. Tips om böcker finns i kommentarerna till texterna i boken

Per Brahes undergång var en händelse som man talar om än i dag efter 80 år. Sven Jerrings bok om katastrofen (finns i en senare upplaga) är fylld av upprörande detaljer om orsaken till katastrofen och om de geschäft som följde i spåren. I Palms versifierade berättelse får man en sammanfattning av vad som hände.

8. Skämt och allvar

Antti, *Det är ändå här solen går upp* s 29
Danielsson, *Mannen med väderkvarnsvingarna* s 83
Danielsson, *De händer som grävde på Göta kanal* s 81
Danielsson, *Nu kläder sig tanken* s 85
Engström, *Gårbotten* s 89
Grubb, *Ordspråk* s 101
Larsson, *Motorcykeln* s 137
Lundgren, *Se Östergötland* s 152
EWK s 189
Palmaer, *Om biskop Hedrén* m fl s 193
Wallenberg, *Dikter* s 230

1.

Östgöten beskrivs ibland som en trivsamt raljerande och galant skämtare, som med glimten i ögat ser svagheter hos medmänniskorna. Skånska Lasse, Tage Danielsson och flera av bygdemålsförfattarna kan karakteriseras på det sättet. Det finns också skarpsynta avslöjare som EWK och bittra satiriker som den fräne Palmaer. Hur har du uppfattat det östgötska skämtlynnet?

2. Läs Gerda Antti och K-G Lundgren. Möt dem också i ett av programmen i Östgötska röster.

Många har läst kåserier av Gerda Antti i tidningar eller i kåserisamlingar och uppskattar hennes skarpsynta iakttagelser. Håller du med om allt hon skriver?

3. Läs Tage Danielssons och Teodor Larssons texter. Lyssna på programmet om Skånska Lasse i Östgötska röster.

Under förra halvan av 1900-talet fanns det gott om östgötska bondkomiker som reste landet runt med sina ravalsker och visor. Tage Danielsson har själv berättat att han mött många och även tagit intryck av dem. Teatertraditionen har också varit stark inte bara genom stadsteatrarna och Vadstenaakademien utan också genom turnéer, framförallt i folkparkerna. Det var just i Linköpings Folkets park som Tage fick sina första avgörande impulser till sin framtida karriär. Sök upp äldre människor och förmå dem att berätta om nöjeslivet förr i tiden i din hembygd. Även dansbanor, SLU-ting och andra mötesplatser hör till nöjeskulturen.

4. Läs Palmaer-texterna s 193

och sök på biblioteket reda på böcker med hans texter. Framför allt måste du läsa Yttersta domen i Kråkvinkel. Lyssna också till programmet om honom i serien Östgötska röster.

Palmaer hör till den svenska litteraturens främsta klassiker men levde ett olyckligt liv och hans begåvning kom aldrig riktigt till sin rätt. Göran B. Nilsson och Axel Liffner har givit ut urval av hans verk och även skrivit intressanta inledningar till dem. Utgå från dessa och diskutera Palmaers på många sätt dystra levnadsöde.

5. Läs om EWK i Kulturens Världs februari nummer 1999 (finns på biblioteket om EWK:s väg från statarliv till världsberömmelse som tecknare. Möt honom också i ett av programmen i Östgötska röster.

I tidningen finner du en del av hans mest kända teckningar och i radioprogrammet får du höra honom själv berätta. Är det möjligt i dag att göra en liknande karriär? Är det sant som många säger att möjligheterna för vanligt folk ökat de senaste decennierna?

6. Läs Wallenbergs dikter och gärna också romanen Min son på Galejan

Wallenberg tillhörde den släkt som så småningom skulle bli en av landets främsta finansdynastier. Han var präst och fungerade bl a som skeppspastor på en ostindiefarare. Vad tycker du om en präst som han?

Natur

Berg, *Tåkern* s 46

Bergengren, *Ansiktet* s 48

Cars, *Sommarmorgon* s 74

Dahlgren, *Ur Vårsång på Valborgsmässoafton* s 77

Edfelt, *Stora Rökenen* s 87

Hedborn, *Vaggrisa* s 104

Henrikson, *En hydda i Tåkern* s 110

Johansson, *Skogsstig* s 121

Malm, *Marsvår vid Tåkern* s 158

Nerman, *Kolmården* s 177

Nessberg, *Omberg* s 179

Petersson, *Liesmekning*, Höst s 201

Skog, *Endast...*, *I den ekens skugga* s 207

Spong, *Lärkornas land* s 215

Många utsocknes tror att Östergötland är ett enda stort slättland. I stället finns det knappast något landskap som har så många olika naturtyper som vårt. Den stora bördiga slätten ligger i mitten, omgiven i norr och söder av stora skogar som ibland, t ex i Ydre eller i Kolmården, formar sig till väldiga vildmarker. I öster har vi en unik och vidsträckt skärgård.

1.

Välj ut en eller några typiska naturtyper och studera dem i ovanstående texter. Hur har denna/dessa format liv och människor i trakten?

2. Läs texterna om Tåkern på s 46, 48, 110 och 158 och gärna också de böcker som tipsas om vid respektive avsnitt.

Studera de olika texterna och försök komma fram till vad det är som gör att Tåkern hör till världens främsta och mest intressanta fågel-sjöar. Läs också och diskutera historien om Tåkerns olika skepnader under tidernas gång som skildras i Bergengrens bok om Tåkern och diskutera människans ingripande i naturen på gott och ont.

10. Östgötska

- Antti, *Det är ändå här solen går upp* s 29
Bohman, *Wettern* s 61
Flisberg-Andersson, *Di gamle sakera* s 88
Hede, *Aprillesnö* s 106
Hultgren, *Va?* s 112
Larsson, *Motorcykeln* s 137
Nybom, *Messommersång* s 184
Ulin, *Väjjen te Rosenro* s 223
Waange, *Sölgåls-Gunnar* s 225

Många uppfattar östgötskan som en enhetlig dialekt. Ingenting kan vara mera felaktigt. Det finns många och stora varianter i talspråket i olika delar av landskapet. Texterna här ger bara små antydningar om dessa skillnader men vill man veta mera om detta måste man först lyssna till programmet om dialekttexter i serien Östgötska röster. Mycket spännande är att lyssna till och diskutera den radioserie om östgötska dialekter som producerades av Gull Rolling för UR Östergötland för ett antal år sedan. Kassetter av dessa samt av Östgötska röster kan lånas på AV-centralerna eller beställas från UR Östergötland.